

له كوردستاندا.. هونەریكى ون

كه مالهوه بچیت. شهوهی زیاتر به دەم خواستی جواندۆستی و جوانخوازی و ههستی ستاتیکیایانهی مرۆقهوه بییت، هونەری شیوهکارییه، له نیویشیدا بهتاییهتی هونەری پەیکەر و نیگار و سیرامیک، له پاش شهوان هونەرەیلی لاههکیی شیوهکاری دین.

شه و لاتانهی كهوتونهته سەر ریچکهی پیشهکوتن و له ریزی پیشهوهی کاروانی شارستانیتهتی سهردهمدان، بایهخیکی تاییهت و شایسته به هونەری شیوهکاری دهدهن. بایهخ دان به هونەری شیوهکاری، به دیونکدا خواستیکی كهمالانهیه، كه هەر دوای تیر کردنی خواستهکانی رهههك، مرۆف دهكهوتته سەر باری پهیدۆز کردنی جوانی و كهمال. هەر شتیکیش بچیتته بازنهی جوانی و كهمالهوه، به جۆرێك له جۆرهكان هونەرئاراییه. دهكری بلیین، شه جوانیهی مرۆف تهناهنهت له ههلبژاردنی رهنگ و دیزانی جل و بهرگی خۆشی، ههولێ بۆ دههات، شهویش له دنیای هونەر دور نییه. ئیدی دهكری بهروه ههموو كونج و كهلهبهریکی ژیان، به ورد و درشتیدا شوپر ببینهوه، لهم شوپر بوونهوهیهشدا، وردهکاریی هونەر له ههموو شوپن و کاتیکیدا بهدی دهکهین. ههلبهت، هونەرێك ههیه بالایه، بهدهم خواستی شهفرینهرانه و خهپال و شهندیشهی مرۆقهوه دیت، شه تهزه هونەر به هونەری جوان^(*) ناسراوه. شه ههلگری جوانی و واتایه، وهك

گوتاری دیدیهی و دهقی جوان و

جوانی، بهدهر له کرۆکی فهلسهفییانهی، خواستیکی ساده و خۆرسکی ههموو مرۆقیکه. ناوردانهوه لهو خواسته خۆرسکه و داواکردنی، له لای مندالیش ههستی پچ دهكریت. مرۆف كه گیاندارێکی شهفرینهره، كهلهكهبوونی شهفراندن و داهینانی شه، شارستانیتهتی لچ كهوتتهوه. شهگهرچی شارستانیتهت به پچی شوپن و کات، ههمهپهنگیهکی زۆری تیدایه، بهلام خالکی به تینی هاوبهش، تیکرای شه ههمهپهنگیهی شارستانیتهت کۆدهکاتهوه. جوانی (ستاتیکی له نیو ههموو شارستانیتهتهکاندا رهگهز و توخمیکی نامادیه. شههیه خاله هاوبهشه بهتینهکه. شارستانیتهتیک نییه کوپر و نابینا، بهلکوو هونەر، بینایی و چاوی ههموو شارستانیتهتیک بووه.

له نیو دنیای جوانی و هونەریشدا، هونەری شیوهکاری و تهزهکانی، ناماده بوونیکی بالای له ههموو روالهتیکي شارستانییدا ههیه. تهناهنهت هونەر بووه به کارترین توخمیک بۆ پیشان دانی شکۆی دیرینی شارستانیتهتهکانی جیهان. له ریی هونەری تهلارسازی و نیگار و پەیکەر، مرۆف تی دهگات فیرعهونی چ شارستانیتهتیکي بالایان ههبووه. ههمان پیوهر دهرهق به ههموو شارستانیتهتیکي دی دروسته. ناماده بوونی هونەر تهنیا له ناست شارستانیتهتی رابردوودا قهتیس نییه، بهلکوو سیمای هەر شارێکی مۆدیرن، ناشی و ناحهز و نهگونجاوه، شهگهر هونەر خۆی تیدا نهنویتی. خۆ شهگهر وردتر بچینه نیو دنیای جوانیهوه، شه راستیهههمان دیته پیش، كه بهلچ ههچهندی هونەری تهلارسازی جوانی و ستاتیکی هونەری تیدا بهرجهسته بییت، بهلام شه هونەر ههردهم وابهسته به جۆرێك له ریتمی شهندازه و خواستی کردیهیانهی ژیان و رهههکه، نهك شهوهی بهدهم عهشقی جوانی و

تاریق کارزی

بەلکۆو وێنەییەکی نیمچە پێچەوانە پێشان دەدات. بێ لەو دوو فاکتەرە ی پێشتر وەک هۆکاری ئەو هەژارییە ئامازمان پێ دان، ئیمە ناکرێ فاکتەری باوەرپێش فرامۆش بکەین. ئەمیش سێبەری خۆی بە سەر کەشەکەدا کشانوو. ئەمڕۆ لە کوردستانی باشووردا، دوو کۆلیژ و دە پەیمانگای هونەرەیلی جوان هەن، لە هەر هەموویاندا بەشی شیۆهکاری هەیە. ئەو بەشەش لە هەموو بەشەکانی دیکە ی ئەو کۆلیژ و پەیمانگایانە، ژمارەییەکی زیاتر لە خۆبندکاران وەر دەگرن. ئەمە سەرەتایەکی باشە بۆ بەلکۆو کردنەوی هونەری شیۆهکاری و برەودان بە هونەری شیۆهکاری و پێگەیانندی شەیدا و بەهرەدار و مێردانی ئەم بوارە. هەلبەت ئەمەیان هەنگاویکی بەراییی و لە هەمان کاتدا بنچینەییە. لە پال ئەوەشدا، دەبێ کار بۆ نێزیک کردنەوی هونەری شیۆهکاری لە هەموو کایەکانی ژێانی خەلکی کوردستان بکەرێت. ئەو بیابانە ی ستاتییکا کە ئێستا ئیمە تێیدا دەژین، بەستەلەکیکی سامناکە، دەبێ تێکی بشکێنین. زۆر پێویستە لە هەر شەقام و گۆرپان و چوارریان و گەرەکیک، لە هەر شار و شارۆچکەییەکی ئەم ولاتەدا، پەیکەر و دیواربەند هەبێت. ئامادە بوونی هونەر لە ژێانی رۆژانەمان خواستیکی ژێان و ژیارە، ناکرێ چی دێ لێی بێ بەهرە بێن.

***دەستەواژە ی (هونەرە جوانەکان) هەلبە، راستەکە ی هونەری جوان، یان هونەرانی جوانە. ئەگەر بمانەوی بە دروستی بنووسین، نابێ بلیین پەیمانگای هونەرە جوانەکان، ئەم ناوە لاساییکردنەوی زمانی عەرەبییە، کە لەگەڵ دەستووری زمانی کوردیدا وێک نایەتەو. دروست ئەویە بلیین پەیمانگا (کۆلیژای) هونەری جوان، یان هونەرانی جوان، یان هونەرەیلی جوان.**

ستاتیکی دێتەپێش. واتە بەرهەمی ستاتیکییە. قسە ی هەستەوەر لێرە بە دواو، لە ناستانە ی ئەم هونەرەوانەو، هونەرەیلی جوانەو دەست پێ دەکات. قسە کردنمان بە باری رەخنەدا نییە، هێندە ی کە پێمان وایە دۆخێک لە ولاتی ئیمە، لە کوردستاندا لە ئارادایە، کە هەژارییەکی کوشنندە لە باری هونەری شیۆهکاری بەدی دەکرێت. پێی ناوی بە دوا ی پاساودا بگەرپێن. ئەم هەژارییە زادی هەلومەرجی ولاتیکی، کە گەلەکە ی لە تێکۆشانیکێ سەرەختانەدایە بۆ بەدەست هێنایی ئازادی و سەرەخۆیی. خۆ رەنگە ئەو تێکۆشانەش تەنیا هۆکاری ئەم هەژارییە ی دنیای ستاتییکامان نەبێت، بەلکۆو کەلتووری هونەرەووستی لە ئاستی جفاکێشدا کزە، تا ئێستا لە نیو جفاکی کوردەواریدا، هونەری شیۆهکاری هێندە بە ئاست و چاویکی بێند تەماشای ناکرێت، یان وردتر بلیین، بە دیوکی دیکەدا، رەنگە ئەم هونەرە وەک بەرهەم و کالایەکی ستاتییکا و کەمال، لە ئاستی خواست و پێویستدا نەبێت. بۆ بە گورھێنان و بەگەرخیستن بوارەکە، پێموایە دانانی پلان و بەرنامەریژی لە باری پەرورەدە و کەلتوور و میدیا، رەنگدانەوی ئەرتیبی دەبێت، بۆ بەدی هێنایی وەرچەرخیکی لە باری ئامادە بوونی هونەر لە ژێانی خەلکی کوردستان، هەرورەها لە روالەتەکانی ئاودەدانی و شارستانیانە ی جوگرافیای نیشتهجی بوونی ولاتمان. ئەم هەژارییە ی ئێستا هەیە، رەنگدانەوی هزر و بییری مرۆفی کورد نییە. بروانە ئامادە بوونی فراوان و بالایی هونەری ستران و موزیک، شایی و هەلبەرکی لە ژێانی مرۆفی کوردستانییدا. ئەو دەیسەلمێتی، کە هەستی جوانخووازانە و ویستی حەز بە ستاتییکا لە لای مرۆفی کوردستانی لە ئاستیکێ بالادایە. لەگەڵ ئەوەشدا رەوشەکە پەیوەست بە هونەری شیۆهکاری نەک و نالی،

ماریا: جنیفەر لۆپیز ناناسم

گۆرانییژی ئەمریکی ماریا کاری لە میانە ی بەرنامە یەکی تەلە فزیۆنیدا سەبارەت بە ھەریە کە لە جنیفەر لۆپیز و نیکی میناگ کە بە دوو رکابەری دادنەرتن وتی: تەنیا لە دوورەو ئەوانم بینووە. لە میانە ی بەرنامە ی (What Happens Live) ماریا باسی لە زۆر لایەنی ژیانی ھونەری و تایبەتی خۆی کرد لە وەلامی پرسیاریک سەبارەت بە جنیفەر لۆپیز نیکی میناگ بە تورپیەووە وتی: نایانناسم و ھیچی تری نەوت، بەلام دواتر بی ئەوێ ناوی کەس بەینیت بە پیشکەشکاری بەرنامە کە ی وت: ھیچ لە گۆرانییژەکان ناتوانن رکابەرتیم بکەن و بگەنە ئاستی من، شایەنی باسە لە میانە ی پیشکەش کردنی دابەشکردنی خەلاتەکانی (Billboard) و کاتیک ماریا گۆرانی خۆی پیشکەش دەکرد لە فیدیۆکەدا جنیفەریش دەرکەوت کە سەرقالی مۆبایلە کە ی بوو ئەمەش لە لایەن رۆژنامە نووسانەو بەو لیکدراپەووە کە ئەو ناکۆکیە لە نیوانیاندا ھەبوو ئیستاش بەردەوامە و چارەسەر نەکرەو. بەلام جنیفەر کە لە رینگای میدیاکانەووە ئەو ھەوالبە ی بیست و وتی: من ھیچ رۆلێکم نییە لەو ناکۆکیە و پیشتر بە پیشکەشکاری بەرناکەشم راگەیاندبوو، من لە رینگای دەزگاکانی راگەیاندەووە ئەو قسانەم بیست کە دەربارە ی من کردبووی، بەلام بە ھیچ شێوێک چاروم پیی نەکەوتوو.

نیپال لە بیاننامە ی کدا
رایگەیاند کە سوپا پیپوایە
ھیچ کارێکی ھەلە ی
ئەنجام نەداوە بە پیشوازی
کردن لەم دوو ئەستێرە و
ئەوێ روویدا لە لایەن سوپاوە
لە چوارچێوێ ھەماھەنگی بوو
لە گەل پۆلیس بۆ پاراستنی ژیانی ئەم
دوو ئەستێرە یە لە کاتی سەردانیان بۆ نیپال.

جانى:

جگە لە گۆرانى وتن لە مندائىيەو بە ئاواتەو بووم بۆ نواندن

خانەى خۆم فرۆشت بۆ
بەرەمەتەننى فەلمەكەم

خانەم هونەرمەند ھۆزان جانى يەكێك لەو
هونەرمەندانەيە كە ماويەكى زۆرە لە بواری
گۆرانى و موزىكدا خزمەت بە هونەرى
گۆرانى و موزىك دەكات، بەلام بەر لە
چەند رۆژێك بە فەلمێك لەسەر جىنۆسایدی
شەنگال لە خولگی ٦٩ مینی فەستیفالی
سینەمايى كان بەشداری كرد. سەبارەت بەم فەلمە
و داويین بەرەمەتەننى خۆی لە بواری گۆرانى و موزىك
چەند پرسىيارى كەمان ئاراستەى جانى كرد و بەمشۆيە
وەلامى گولانى دايبەو.

* ئەمسال لە لە رینگای چ فەلمێكەو لە «كان» بەشدار بووى، ناوهرۆكى
فەلمەكەت چى بوو؟

- فەلمەكەم لەسەر جىنۆسایدی شەنگال بوو بە ناوی (٧٤ مین جىنۆسایدی
شەنگال) بۆ ئەوێ ئەو تاوانەى كە تىرۆرىستانى داعش لە شەنگال دەرەق بە
خەلكى خۆراگرى ئەم شارە خۆشەويستە ئەنجاميان دا و بە يەكێك لەو تاوانانە
دادەنرێت كە پىشتريش بە درێژايى مێژوو دەرەق بە كوردانى ئەم شارە ئەنجام
دراو، من سیناریۆی فەلمەكەم نووسی و داوى راوێژكردن لەگەڵ چەندین نووسەر
و رۆژنامەنووسی رۆژئاواى كوردستان داوى سە مانگ لە مەشق و راھینان
توانیمان ژمارەيەك ئەكتەر بدۆزینەو بە ئەوێ بتوانن بەشداری لە فەلمەكەدا
بکەن، دواتر رووم لە ئەلمانیا كرد بۆ ئەوێ كارەكانى فەلمەكەم تەواو بكەم، بەلام
ئەم فەلمە پىويستى بە برە پارەيەكى زۆر بوو، بۆيە ناچار بووم كە خانووەكەى

کردوو، زۆر سەرکەوتوو بوو، هیوادرم له دواڕۆژیدا بتوانم زیاتر پەره بە تواناکانی خۆم بدم، من گەشبینم بەوەی که دواتانین ئیتمەش له نیو ولاتانی جیهان دیار بین و له رینگای فیلمەکانەوه دەنگی خۆمان بە جیهان بگەیهین.

• دوو له سینەما ئیستا له بوازی گۆرانی و موزیک چی نویت هەیە؟

- سەرەپای بارودۆخی ناھەمواری ئیستا، من له ماوەی پینچ مانگدا توانیم دوو ئەلبوم بڵاو بکەمەوه، یەكەمیان چەند گۆرانییەکی فۆلکلۆری رادیۆی بەریهان بوو، بۆیە بە (رەنگی بەریهان) ب دەنگی جانجی (بلاوکرایەوه) که هەر هەموویان گۆرانی کلاسیک بوون، ئەوەی دووھەمیشیان بە ناوی (گۆلی جیا) یە که سێ هونراوی فۆلکلۆرن و یەکیان تیکستی سەرکان حەکیم-ە، ئەوانی دیکە هەموویان تیکست و ئاوازی خۆمە. بەشێویەکی گشتی هەست دەکەم هەر دوو ئەلبومەکم سەرکەوتوو بوون، من خۆم بەشێکی زۆری سیدیەکانم له رۆژانی فیستیڤالی کان بە سەر نووسەر و ئەکتەر و سیناریستان جیهانیدا دا بەش کرد، کەفەری سیدیەکە بە زمانەکانی کوردی، تورکی، ئەلمانی، فەرەنسی نووسراوتە، هەرەھا هەولمداوه له رینگای وینەکانی سیدیەکەوه جلوبەرگی زۆریە ناوچەکانی کوردستان نیشان بدم.

• له کارەکاندا تا چەند گرنگیت بە گۆرانی فۆلکلۆری داوه؟

- بێگومان گۆرانی فۆلکلۆر ناسنامەی گۆرانی و فەرھەنگ و کەلتوری کوردییە، بەرھەمەینانی گۆرانی نوێ و مۆدێرن شتیکی جیاوازه، ئەوەی فەرھەنگ و زمان و کەلتوری مێللەتی ئیتمە پاراستوو تەنیا گۆرانییە فۆلکلۆرییەکانە.

• پێتوایە هونەرمەندانی کورد وەکو پپۆست گرینگیان بە گۆرانییە فۆلکلۆرییەکان داوه؟

- له سالانی رابردوودا هونەرمەندانی کورد هەموو جۆرە هونەریکی مۆدێرنیان پێشکەش کرد، بەلام ئەوەی تێبینی دەکەیت، ئەوەیە که خەلک لەم ۳-۴ سالە دیاریدا حەزەدەکات گوێ لەو کەسانە بگریت که هونەرمەند بن له هەموو روویەکەوه و دەنگیان هەمیشە بە زیندوویی بھێنێتەوه. بێگومان ئەوانەش له ئیستادا ژمارەیان کەمە، بەلام بەشێویەکی گشتی بە بەراورد لەگەڵ ۱۲ سالێ رابردوو، ئەوەی هونەرمەندان پێشکەشی دەکەن، کاریکی باشە و خزمەت بە هونەری کوردی دەکات.

خۆم له ئەلمانیای فرۆشم، بەوەش زیاتر له ۸۰/ی خەرجییەکانی فیلمەکم له ئەستۆی خۆم بووه و ئەویتییش بەشی زۆری کچەکم دا بینی کردوو.

*** ئەو بەشداریکردنت له خولی (۶۹)ەمین فیستیڤالی سینەمایی کان که بە یەکیک له فیستیڤالە جیهانییە گەورەکان دادەنرێت، چۆن بوو؟**

- کاتیك فیلمەکم تەواو کرد، ویستمان له فیستیڤالیکی جیهانی گەورەدا بەشدارى پێ بکەین، ئەو کاتە وەرگرتنی فیلم له فیستیڤالی کان کۆتایی پێھاتبوو، بەلام شانسیکیان بە ئیتمەدا کە بریتی بوو له وەرگرتنی فیلمەکم له ناستی نمایشی تاییبەت که له هۆلە تاییبەتەکانی کان ئەنجام دەدرێت.

*** له فیلمەکەدا رۆلی خۆت نواندن بوو، یاخود تەنیا گۆرانی وتوو؟**

- چگە له نووسینی سیناریۆ و بەرھەمەینانی فیلمەکم، من رۆلێشم تێیدا هەیە وەکو نواندن، موزیکەکەشی له ئەستەنبول تۆمار کراوه و ژمارەیهک گۆرانییەکانی منیش له فیلمەکەدا هەیە، هەرەھا ئەرکی بڵاوکردنەوهی فیلمەکەش من له ئەستۆم گرتبوو، له رینگای کەسێکی کورد له پاریس که کاری بڵاوکردنەوهی فیلم و ناردنیان بۆ فیستیڤالە جیهانییەکان ئەنجام دەدات، تا ئیستا بۆ زیاتر له ۸ فیستیڤال نێردراوه، یەكەم بەشداریکردنی فیلمەکم له فیستیڤالی کان بوو، بەشی نمایشی تاییبەت و له راکابەریتیدا بوو له گەل فیلمی چەندین ولات، ئیستا شەڕیارە له فیستیڤالی مۆناکو بەشدارى بکەین.

*** گرینگت فیلمەکم بۆ خۆت لەچیدایە، بەتاییبەتی که دەرباری کارستانی جینۆسایدی کوردانی ئێزیدییه له دەفتری شنگال؟**

- بۆ من هەر چوار پارچە کوردستان وەك یەکن و هیچ جیاوازیان نییە، من دەمەوێ خەمەکانی مەھاباد و قامیشلۆ و دیارەکر و هەلەبجە و ئەنقال و کیمیاباران و خەباتی کوردانی هەموو جیهان و ئەو زۆلم و زۆردارییە چەشتویانە له رینگای ئەم فیلمەوه که بەشێکی کەمە بە ۶ ملیار کەسی جیهانی بگەیهنم بۆ ئەوەی جیهان له نزیکەوه ئاگاداری بارودۆخی کوردان بێ و ییتەدەنگ له هەمبەر ئەو نەھامەتییانە که بەسەر ئیتمەدا هاتوو.

• له بوازی گۆرانیوتن بە هونەرمەندیکی سەرکەوتوو ناسراوی، چۆن بوو بیریەکە فیلم بە خەیاڵتدا هات؟

- بێگومان پێشتریش ئەو بیریەکەیه له مێشکمدا هەبوو، له یەكەم سەردانم بۆ باشووری کوردستان که لەسەر بانگهێشتی وەزارەتی رۆشنییری و لاوان بوو، لەوێ پرساریان لێکردم دەرباری خەونەکانم وەکو هونەرمەندیکی کورد، بە ئاشکرا پێموتن خەونی هەرە گەورەم ئەویە رۆژیک له رۆژان له فیلمیکی کوردیدا رۆلم هەبیت و بەشدار بێ، من زۆر حەزم له فیلم بوو، ئەوەش بە لای منەوه شتیکی گرینگ بوو، پێشتر زۆرم دەرباری سینەما و ئەکتەری سینەمایی و چۆنیەتی نواندن خویندبوو، ئەم فیلمەش بووه دەرفەتیک بۆ ئەوەی بەشێویەکی پراکتیکی خەونەکم بەدی بینم، پێموایە ئەوەی پێشکەشم